

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

R. P. Ioannis Azorii Lorcitani, Societatis Iesv Presbyteri Theologi, Institvtiones Morales

In Qvibus Vnivers[a]e Qvaestiones ad Conscientiam recte aut prauè
factorum pertinentes, breuiter tractantur

Azor, Juan

Coloniae Agrippinae, 1612

24 De his, quae per ludum aquirunt[ur], an sint ex obligatione restituenda.

urn:nbn:de:hbz:466:1-14014

ra, & bona posse præscribi legitimo temporis lapsu, sed præcedente titulo vero, vel præsumpto; item præexistente bona fide, quæ non sunt in prædicto casu.

Ad secundum responderetur per consuetudinem, cuius initij memoria non existat, acquiri auctoritatem imponendi gabellas, ut in cap. *super quibusdam*, citato dicitur. Sed hoc tantum probat, ut is, qui non habet aliunde ius imponendi gabellas, possit consuetudine huiusmodi ius acquirere: at ius imponendi gabellas præsupponit cetera requisita ad iustitiam gabellæ, inter quæ vnum est, ut ob iustam causam imponatur. Ex quo non sequitur, ut quis possit per consuetudinem gabellas imponere, vel exigere sine iusta causa.

Sexto queritur, An conductor gabellarum propter bella, pestem, famem, vel alios morbos superuenientes, iure mereatur remissionem pensionis annuæ, qua gabellas conduxit? Responderetur ex Siluestro in verbo (*Gabella*), §. qu. 13. vbi citat Cynum, Aretinum, & alios: Si prædicta tempore conductionis non superueniant, nec timebantur probabiliter, nec præiudici poterant, tunc meriti remissionem annuæ pensionis: quia generaliter in omni contractu ob similes casus fortuitos fieri debet remissio pensionis. Si vero prædicta tempore conductionis superueniant, vel probabiliter superuentura, aut timebantur, aut prouidebantur: tunc non debet in conscientia fieri remissio pensionis; quia conductor sibi imputare debet, quod tali tempore tanta pensione gabellas conduxerit.

Septimo queritur, An Princeps, vel Respublica licite possit alicui concedere immunitatem solutionis gabellarum? Responderetur, posse à Principe, vel Republica non habente superiorem, eam facultatem concedi, & id absolute ex voluntate sua: ab alijs vero inferioribus Gubernatoribus ex causa posse. Sed videndum est, ne hoc cedat in detrimentum aliorum, qui solvere tenentur, vel detrimentum, & iacturam ipsius communitatis. Exempli gratia, si summa collectarum, quas communitas imposuit ciuibus, est centum scutorum aureorum; quod si vnus ex causa iusta liberatur privilegio Gubernatorum, non debet reliqua communitas onerari ad soluendum eisdem centum nummos aureos. Potest igitur Gubernator communitatis, ex causa vnumquemque eorum liberare, sed absque onere aliorum, ita ut reliqui solum soluant 99. nummos aureos, vel minus, prout vnus, vel plures sunt immunes à gabellis, vel collectis privilegio Republicæ. Item potest Respublica, vel Princeps concedere huiusmodi immunitatem. Verbi gratia: Medicis, Doctoribus, vel alijs certæ facultatis professoribus, ut eos alliciat ad habitandum in ciuitate. Abbas in cap. *Peruenit, de Immunitat. Ecclesiarum*. Siluester verbo *Gabella*, §. quæstion. 9. Similiter inferiores Præsides, vel Gubernatores, vel communitates possunt non subditis suis hanc immunitatem concedere: licet non habeant ius Imperatorum, vel Regum, ut inuident eos ad habitandum in eorum oppidis, vel terris, vel locis, & ut alliciant eos ad merces aduehendas

in eorum terras, vel ciuitates, vel loca, vti ait Silue.
loc. cit.

De his quæ per ludum acquiruntur, an sint ex obligatione restituenda.

CAPVT XXIV.

HOC loco agendum nobis est de ludo, & de his, quæ per ludum acquiruntur. De qua re agit Sanctus Thomas 2. 2. quæst. 168. & ibi Caietanus, Sorus lib. 4. de Iustitia, quæstion. 5. artic. 2. Medina de Rebus restituendis, qu. 22. Maior in 4. Distinct. 55. quæst. 73. artic. 1. Couarruuias in Regula Peccatorum, part. 2. §. 4. Nauarrus in suo Manuali, cap. 20. num. 1. & seqq. Summistæ, Angelus, Siluester, Roëlla, Tabiena, Pilana, Armilla, & Caietanus in verbo *Ludus*. Abbas, Glossa, Innocentius, Ioannes Andreas, & alij Canonistæ in cap. Clerici 2. de Vita, & honestat. Clericorum. & cap. Inter dilectos, de excessibus Prælatorum, & Distinct. 33. cap. 1.

Notandum est primo ludum posse sumi ut esse actus virtutis, nimirum, ut sit gratia reficiendi animum, & exercendi corpus. Secundo, ut esse actus cupiditatis, nimirum, ut sit gratia lucri, & quæstus comparandi. Tertio, ut esse quidam contractus inter collutores, quo vnusquisque exponit periculum perdendi pecuniam, vel rem aliam quamcumque suam, ob spem lucrificandi pecuniam, vel rem alterius ludo expositam.

Secundo est notandum, ludum alium esse, qui casu, sorte, vel fortuna nititur: alium esse, qui arte, industria, & opera ludentium regitur: alium vero esse, qui partim casu, vel sorte, partim arte, & industria regitur.

Tertio notandum, ludum alium esse, qui casu magis, quam arte, vel industria, vel dexteritate gubernatur. Vnde ludus aleæ comprehendit ludum chartarum, tabularum, & sortium.

Primo queritur, An ludus generatim sumptus sit prohibitus? Responderetur, non esse prohibitum ex natura rei, siquidem fieri potest, ut diximus, gratia reficiendi animum, & exercendi corpus: item gratia conuiuij inter amicos, ut nimirum ex pecunijs eorum, qui perdunt, honeste epulæ emanent. At vero potest ludus esse prohibitus ex circumstantijs, utpote ratione personæ, cui est ludus interdicitur: ratione temporis, ratione loci, vel ratione rei, quæ ludo exponitur. Item ratione fraudis, mendacij, pericrij, blasphemiz, quæ in ludo solent contingere: de quibus singulariter dicturi sumus.

Secundo queritur, An ludus, qui fit gratia lucri, sit peccatum? Gabriel in 4. distinct. 15. quæstione 13. articulo secundo, conclusion. 3. & Abbas in cap. Clerici, supra citato, num. 12. aiunt esse peccatum, & secundum eos, si ludus fit ex cupiditate lucri notabilis, erit mortale peccatum; quia secundum eos, eiusmodi cupiditas est peccatum. Si igitur fuerit cupiditas notabilis, erit mortale. Sed hoc minime probant Sorus, & Medina locis supra citatis: & Caietanus in 2. 2. quæst. 168. artic. 3. & Nauarrus cap. 20. num. 3. Hæc opinio est probabilior: nam animus lucrificandi non est ex se malus, nisi aliunde deprauetur; lucrum enim res est ex se indifferens.

Ceterum Gabriel, Panormitanus, & alij, ideo aiunt ludum ex cupiditate lucri esse peccatum; quia putant huiusmodi affectum, vel animum, nisi in aliud bonum referatur, esse otiosum. In quo non longe à vero absunt: nam ludere solum cupiditate lucri, parum abest ab actu otioso.

Tertio queritur, An ludus aleæ, hoc est, qui in casu, & fortuna regitur, quam arte, & industria, sit prohibitus? Responderetur, inter omnes conueniens, non esse ex iure naturali prohibitum: nam huiusmodi etiam ludo uti possumus ad reficiendum animum, vel

ad conuiuium honestum inter amicos celebrandum. Tota igitur difficultas est, an sit iure civili, & canonico prohibitus: de qua re Digestorum libro 11. existat titulus de Aleatoribus, & in Codice de Religiosis, & sumptibus funerum, existat lex, quæ incipit, *Aleatum*, in quibus locis ludus aleæ multis penis prohibetur. Nam in l. *Soleus* ff. de Aleatoribus, dicitur: [Senatusconsultum vetuit in pecuniam ludere, præterquam si quis eertet hasta, vel pila iacienda, vel currendo, laliendo, luctando, pugnando, quod virtutis causa fiat,] *Hæcibilis*. & in l. *Quibus* ff. de Aleatoribus, sic est: [Sponsonem facere non licet, nisi in rebus his, ubi pro virtute certamen fit.] Quod est dicere: Vbi ludus inicitur dexteritati, vel induitne, licet: ubi vero fortunæ, non licet & in l. *Quod in conuiuiis* ff. de Aleatoribus, permittitur ludere in eam rem, quæ vltendi gratia ponitur. & in l. 1. ff. de Aleatoribus, statuitur: vt [si quis eam, apud quem alia lusum esse dicitur, verberauerit, damnauit ei dederit, siue quid eo tempore domo eius subratum fuerit, iudicium non detur.] & in l. *Aleatum*. C. de Religiosis, & sumptibus funerum, constituitur: [vt nulli liceat in publicis, vel priuatis domibus, vel locis alea ludere, nec inspicere, & si contra factum fuerit, nulla sequatur condemnatio; sed solum reddatur, & actionibus competens repetatur ab his, qui dederunt, aut eorum hæredibus: aut his negligentibus, ab eorum procuratoribus, vel patribus, seu defensoribus, non obstante nisi quinquaginta annorum præscriptione, Episcopis locorum hoc prouidentibus, & Præsidium auxilio vtentibus: nemini permittitur, etiam in alijs licitis ludis, ludere vltra vnum solidum, quamuis diues sit.] Hæcenus lex. Notandum tamen est, multis in locis statutis specialibus esse constitutum; vt si is, qui in ludo aleæ perdidit, & soluit; illud non repetat intra certos dies, non possit amplius repeti à quoquam alio, vel ab eodem, qui soluit, in iudicio. Ex quibus constat, quibus penis sit ludus aleæ iure civili communi prohibitus.

Item iure Canonico in cap. *Clerici* 2. de vita, & honestate clericorum, prohibetur clericis ludus alearum, & taxillorum: & cap. *Intra dilectos*, de Excessibus Prælatorum. clericus publicus aleator remouetur à promotione: ubi Glossa, & Patrum normitanus aiunt, hoc intelligi, non de beneficio obento, sed obtinendo: nam promotio ante ad beneficium, prius est ad monitorio faciendâ, vt desistat à ludo aleæ: quod si non desitit, tunc priuandus est beneficio: quod si caruerit beneficio, suspendendus est ab vsu ordinis. & per publicum aleatorem intelligitur, non qui bis, aut ter publice ludit, sed qui frequenter.

Item in cap. 1. *distinct.* 35. dicitur: [Episcopus, aut Præbiter, aut Diaconus aleæ deseruiens, aut desinat, aut certe damnetur;] hoc est, priuatur beneficio, vel suspendatur ab vsu Ordinis facti.

Quarto quaeritur, An acquisita per ludum, lege, vel statuto prohibito, sint in conscientia restituenda ei, qui in ludo perdidit? Dux sunt opiniones; vna asserentium esse restituenda in conscientia. Sic Bonauentura in quarto *distinct.* 15. *quest.* 2. *artic.* 4. *questione vltima*; ad secundum, & Sanctus Thomas 2. 2. *quest.* 32. *artic.* 7. ad secundum. Paludanus in 4. *distinct.* 15. *quest.* 3. *artic.* 5. Beatus Antonius *part.* 2. *tit.* 1. *cap.* 23. §. 3. Innocentius, Abbas, Antonius, Archidiacon. Rayner. Bernard. Hostien. & Glossa in c. *Plerique*, de *immunitate Eccles.* c. *Clerici*, de vit. & hon. Cleric. Ricard. in 4. *dist.* 15. *art.* 5. q. 8. ait de ludo aleæ communiorem, & securiorem esse hanc opinionem.

Sed est aduertendum, inter istos Auctores aliquos asserere, acquisita per ludum prohibito, debere restitui pauperibus, non ei, qui perdidit; quia cum ludus sit lege prohibitus, turpitudine obstat, vt ei restituatur. sicut etiam turpitudine contra legem obstat, vt qui lucrificerit, lucrum sibi retineat. Ita Paludanus, Archidiaconus & alij.

Altera est opinio, asserens non debere restitui in conscientia ante condemnationem iudicis, neque pauperibus, neque ei, qui in ludo perdidit. Sic Adrianus, Sotus, Medina,

Maior, Gabriel, Couarruias, Nauarrus locis supra citatis, & Caietanus *secunda secunda, quest.* 32. *artic.* 7. ad secundum. Castrus lib. 2. de lege poen. cap. 2. Alexander *part.* 4. *quest.* 33. *memb.* 5. ait primum: acquisita per ludum, non esse restituenda ex obligatione: sed postea ait: acquisita per ludum, in quo est turpitudine contra ius naturale, & contra iura humana, debere restitui: sed videtur sibi non constare. Hæc opinio est verior, quia non est obligatio restituendi ex iure naturali; quia quisque voluntate sua potest rerum suarum dominium in alium transfere. Item, quia collatores hac lege, & pacto ludunt, vt qui vicerit alterum, sibi lucrificat pecuniam, vel rem in ludo expositam, non ex iure civili, quia ius civile, vt supra diximus, solum concedit, vt possit repeti officio iudicis, quod est per ludum lege prohibito acquisitum: non autem ius civile constituit, vt acquisita per ludum aleæ in conscientia restituantur: neque dicitur, vt si is, qui in ludo victus est soluerit, sit ipso iure irrita solutio.

Quinto quaeritur, An qui per ludum, lege prohibito, aliquid acquisit, teneatur restituere ei, qui in ludo perdidit, si illud repetat extra iudicium? Respondetur, non teneri; quoniam ius civile solum concedit ius repetendi in iudicio: quare is, qui lucrificat, quousque in iudicio cogatur per condemnationem iudicis restituere, nullam habet obligationem restituendi: sic Medina, Castrus, Couarruias, Sot. loco cit.

Sexto quaeritur, An qui in ludo, lege prohibito aliquid perdidit, si illud soluerit, possit per compensationem tantumdem retinere ex bonis proprijs eius, qui in ludo lucrificat; si nequeat repetere officio iudicis, quod perdidit, ac soluit? Adrianus loco citato, sentit posse retinere: sed verius est, quod aiunt Sotus, Medina, Castrus, & Couarruias, eum non posse sibi retinere per compensationem; quia quod est per huiusmodi ludum solutum alteri, & quod lucrificerit, vere est translatum in dominium illius; & is, qui perdidit, ex iure civili, solum habet ius repetendi in iudicio: ergo si non repetit; nullum in conscientia habet ius per compensationem retinendi sibi tantumdem ex bonis alterius. Ex quo sequitur, vt si is, qui perdidit, iterum cum eodem, qui lucrificat, ludat, nequeat in conscientia vti fraudibus ad recuperandum tantum, quantum soluerat; quasi per compensationem.

Septimo quaeritur, An si Titius ludendo alea, certam pecuniæ quantitatem perdat, si de soluendo, si perdidit; ita vt pecunia in ludo præfens non sit, sed tantum loco eius sit fides data, vel pignus in ludo constitutum, soluere teneatur? an vero possit tuta conscientia sibi retinere? Sunt duæ opiniones: prima asserens Titium obligari ad soluendum ex iure civili communi. Sic Medina & Castrus locis supra allegatis & Franciscus Garzia de *contract.* *part.* 2. *cap.* 19. & probant, quia ius civile non reddit irritam huiusmodi promissionem: sed solum concedit ius repetendi in iudicio; quod est solutum; at promissio ex iure naturali præstari debet. Item si Titius iurauit se soluturum vsuras, in conscientia tenetur soluere; licet eas solutas possit in iudicio repetere: ergo idem dicendum est in hoc casu.

Secunda opinio ait Titium non obligari in conscientia ad soluendum etiam ex iure communi civili: Sic Adrianus, Sotus, Nauarrus, & Couarruias locis supra citatis, & probant; quia ex iure communi civili potest repetere, etiam postquam soluerit: ergo antequam soluat, potest sibi retinere, si velit vti privilegio legis concedentis ei repetitionem: nam perinde est sibi retinere antequam soluat, ac si repeteret postquam soluerit. Sed certe mihi probabilior videtur prima opinio, si ex iure communi loquamur: nam cū promissio facta de soluendo ex iure naturali vim habeat, & ex iure civili, vt constat, non sit irrita; sequitur, vt in conscientia impleri debeat. Deinde, quia si promissio sit iuramento confirmata, negari non potest, quin in conscientia impleri debeat, sicut patet de iurante solutionem vsura

rum. Diximus autem (ex iure cōmuni) quia alicubi, vt puta in Hispania, existat lex Regia, vt Sotus, & Couarruias, & Nauarrus, quæ in conscientia reddidit irritas huiusmodi promissiones; immo etiam solutiones quotiescunque luditur in pecuniam absentem, fide data, vel constituto pigore.

Quæres, Quid si Titius promittit expresse, se non vsurum beneficio iuris cōmunis concedentis ei repetitionem? Respondetur, tunc in conscientia non posse repetere, vel retinere sibi, quod perdidit; quia cessit iuris iūto: & licet lex sit propter bonum commune lata; est tamen in fauorem, & gratiam eorum, qui in ludo perdunt. Ita Sotus loco citato: præsertim si Titius ludo perdidit: & multo verius est hoc, si sequamur primam opinionem supra dictam.

Octauo quæritur, An qui perdidit, & soluit, possit pacisci cum eo, qui lucrificet; vt restituat ei dimidiam partem lucri: alio qui minatur se vsurum privilegio legis, & repetiturum totum lucrum? Respondetur, eum posse licite pacisci; quia ius habet ex auctoritate legis totum lucrum solutum repetendi: ergo potest conuenire cum eo, qui lucrum fecit, quod repetet totum lucrum, nisi dimidiam partem ei restituerit.

De fraudibus in lucro fieri solitis, ex quibus nascitur restitutionis obligatio.

CAPVT XXV.

NO TANDVM est primo, legem ludi esse, vt ludus sit ex vtraque parte æqualis. Exempli gratia: Finge Titium, & Caium alicui ludere: lex ludi est, vt ex æquo vterque possit vincere; & vinci, id est, vt vterque possit ex æquo lucrifacere, & perdere: quare si alter tantum possit vincere, vel lucrifacere, & nihil possit perdere, licet sit in ludo victus; non erit ludus ex vtraque parte æqualis.

Secundo notandum est, in ludo, si quis iniusta simulatione, deceptione, dolo, vel fraude vsus, aliquid acquirit, teneatur ad restitutionem, tam illius, quod per fraudem acquisiuit; quam illius lucri, à quo alterum ne consequeretur, per fraudem iniustam impeditur: in hoc enim conueniunt Auctores. Nam in huiusmodi fraudibus, iniustitia contra alterum committitur, tam ex parte lucri, quod acquiritur; quam ex parte lucri, à quo alter impeditur, ne in ludo consequatur.

Tertio notandum: Iniusta est deceptio in ludo; si quis ludendo lucrifaciat, suffurando chartam, aut signis chartas notando; vt sciat, quod secundum leges ludi deberet esse occultum; hoc est, vt sciat quando sibi, vel aduersario melior, aut peior ludi fors contingat.

Deinde si quis ludat chartis, quas vsu, & consuetudine optime dignoscit à tergo, cum eas aduersarius ignoret: aut ita artificiose, & ex industria componit chartas, vt melior sibi fors ludi contingat.

Primo quæritur, An qui alium trahit ad ludum, teneatur ei restituere, quæ in eo ludo lucrificet? sunt duæ opiniones.

Prima asserit obligari ad restituendum: ita Sanctus Thomas, Alexander, & Bonauentura loco supra citatis, & probant; quia cum quis ad ludum trahitur, ludit inuoluntarie; & consequenter si quid perdit, inuoluntarie perdit.

Secunda opinio asserit, non obligari ad restituendum: sic Adrianus loco supra citato. quod inde probat; quia non quicumque ad ludum trahitur, solet inuoluntarie trahi: nam sæpe trahuntur aliqui precibus, licet aliqui impor-

tunis; aliquando conuicijs, aliquando minis, & metu non cadente in constantem virum. Hæc autem singula minuant quidem voluntarium ex parte, sed non tollunt in totum. Caietanus vero, Sotus, & Couarruias supra citatis locis, conciliant has duas opiniones: ita vt prima sit vera, quando quis trahitur vi, fraude, mendacio, vel metu, & minis, immo etiam conuicijs; secunda vero locum habeat, quando quis solum trahitur suauis, vel precibus.

Ceterum huiusmodi conciliatio non videtur satisfacere, cum quia Sanctus Thomas, & Bonauentura in vniuersum videntur esse locuti de trahente alium ad ludum quomodocunque; quia cum ipsi fuerint in ea opinione, quam supra retulimus; quod nempe acquisita per ludum lege prohibita, restitui debeant siue ei, qui perdidit, siue pauperibus: consequenter senserunt, quod si quis alium traxerit ad ludum, & lucrificet; teneatur lucrifacere restituere ei, & non pauperibus: quia obligatio restituendi secundum eos nascitur ex hoc, quod lucrum sit acquisitum ex ludo, lege prohibita. obligatio vero restituendi ei, qui perdidit, oritur secundum eos ex eo, quod is, qui perdidit, tractus est ad ludum: & ita consequenter non meretur priuari re, quam perdidit: non quia inuoluntarie simpliciter sit tractus; sed quia quomodocunque sit tractus: quoniam semper eo ipso, quod tractus est, melioris est conditionis, vt ipsi potius hanc restitutionem, quam pauperibus; supposito, quod Sanctus Thomas, & Alexander, & Bonauentura supponunt secundum suam opinionem; quod is, qui lucratur, non potest sibi lucrum retinere.

Quare semper restat difficultas, an qui alium trahit ad ludum, in conscientia teneatur lucrifacere restituere ei, qui perdidit? In qua re certum est apud omnes, obligari ad restituendum, quicumque traxerit alium ad ludum, vi, vel fraude, vel metu cadente in constantem virum; quia sic tractus inuoluntarie perdit, si quid ludendo amittit.

Caput difficultatis eo maxime nititur, An si Titius Caium trahat ad ludendum conuicijs, vel importunis precibus, vel minis, aut metu leui: teneatur in conscientia restituere, si quid lucrificet à Caio?

Sotus, Couarruias, & Nauarrus aiunt esse obligatum; quia singula ista videntur vim inferre, & tantam verecundiam injicere, vt Caius coactus ludadat.

Adrianus asserit non esse obligatum; quia predicta non tollunt in totum voluntarium; licet ex parte minuant. Et in contractibus, inter quos etiam ludus est, sufficit huiusmodi voluntarium; sed prima opinio magis placet.

Insuper notandum est, contingere posse, vt quis ad ludum trahatur inuitus; & postea ludere incipiat omnino voluntarie; & tunc si perdidit, non tenebitur is, qui lucrificet, ei restituere; qui licet vi tractus sit ad ludum, voluntarie tamen postea ludit.

Secundo quæritur, An si Titius Caium in ludo decipiat, iuxta ludi leges vtrique collusori communes, teneatur ei restituere, quod lucrificet? Respondetur, non teneatur, quia huiusmodi deceptio non est contra iustitiam: cum quia his legibus vterque sponte se subiecit: tum quia deceptio est secundum leges ludi vtrique collusori communes: & sicut vnus in ludi tactu casu decipitur; ita alter in alio eiusdem ludi tactu casu decipi etiam solet. Ita Couarruias, & Medina loco supra citatis.

Vnde sequitur, Quid sit dicendum in quibusdam casibus. Verbi gratia, contingit, vt Titius ludens cum Caio chartis, certo sciat se victurum, eo quod superiores & potiores partes sibi in ludo casu contingerint; & ideo spem non auget, non teneatur restituere, quod tunc eo casu lucrificet; ita Medina, & Couarruias. Item, idem Caius sciens certo sibi partes inferiores euenisse, & consequenter se